

ІНКРУСТАЦІЯ (лат. *incrustatio* — вкриваю шаром) — техніка оздоблення творів монументально-декоративного і декоративно-ужиткового мистецтва: вирізування в масиві виробу заглибленого візерунка та заповнення його кольоровими твердими матеріалами в один рівень з поверхнею. Розрізняють: 1) І. на дереві шматочками металу, кістки, рогу, перламутру, бісеру, дерева тощо; 2) І. металом на металі (насічка); 3) І. каменем на камені; 4) І. шкірою на шкірі. Декор. ефект І. базується на контраст. використанні різноколір. і різнохарактер. матеріалів. Техніку застосовували у скульптурі Стародав. Сх. й античності. І. у Стародав. Єгипті — вставки зі слонової кістки, фаянсу, напівкоштов. каміння на скринях, шкатулках, кріслах, саркофагах. У Стародав. Греції та Римі І. прикрашали різні вироби; також відома стилістика наслідування І. у мрамур. покритті стін, флорентій. мозаїці, розписах. У мавритан. Іспанії набула поширення «атауя» — І. золотом й ін. металами у поєднанні з емальми на метал. основі. У середньовіччі І. дещо поступилася різьбленню, позолоті та розпису; від 16 ст. її використовували цехові майстри меблярства в Італії, Франції, Нідерландах, Німеччині. Різновид І. кольор. деревом на дереві — **інтарсія**. Найвищого розквіту мозаїка на дереві досягла в Італії у 15 ст. Суцільно вкритий виріб шматочками дерев'яного шпону з візерунками у Франції називали «маркетрі»; у Європі цією технікою найчастіше оздоблювали дорогі меблі, панно. Відомими майстрами були Ж. Ебен, Ж. Маце, А.-Ш. Буль (запровадив І. меблів черепахою і латунню), П. Жюлле та ін. Від 18 ст. технікою І. декорували коробки для листів, коштов. прикрас, письмового приладдя тощо. Виникло ювелірне оздоблення речей різноколір. шматочками дерева — **дендромозаїка**.

В Україні І. поширилася від 16 ст. із Польщі, Румунії, Туреччини для прикрашання меблів, ін. виробів з дерева. Найбільшого розвитку «викладанка» набула в нар. мистецтві Гуцульщини 2-ї пол. 19 — поч. 20 ст. завдяки родинам Шкрібляків, Мегединюків та Девдюків. Ю. Шкрібляк першим почав оздоблювати різьблені вироби металом («жировання») у вигляді кружалець («бобрики», «цітки»), скрученого дроту й «гудзиків» з оленячого рогу. Його сини В. Шкрібляк, М. Шкрібляк і Ф. Шкрібляк удосконалили І., надали їй першоряд. значення поруч із геом. різьбленням, замість метал. вставок використовували дерево темних порід і бісер, тому бочечки, тарелі, келихи, пляшки й цукерниці вирізнялися чітким графіч. орнаментом. М. Мегединюк

запровадив І. виробів з дерева барвистим бісером, викладаючи «кораликами» топірці, шкатулки, бочечки, рами для дзеркал, напрестол. хрест (дарунок цісареві Францу-Йосифу І) та складні дволадові цимбали (1887). В. Девдюк завершив розвиток гуцул. І., першим застосувавши для оздоблення перламутр, «варене» дерево (фарбування), захисне покриття політурою; на користь І. відмовився від різьблення; навчав цієї техніки прикрашування виробів у Вижниць. школі різьбярства та метал. орнаментики (нині Чернів. обл., 1905–18), влас. школі у с. Старий Косів (нині Косів. р-ну Івано-Фр. обл., 1922–40). І. займалися його учні: М. Девдюк, П. і Ю. Баранюки, В. Кабин, М. Тимків, М. Бурдяк, Т. Герцюк, М. Близнюк, а також майстри-послідовники з його покоління: В. Якіб'юк, П. Гондурак, брати Корпанюки, І. Семенюк та ін. У Косові десятки, згодом сотні майстрів використовували І. у вироб.-худож. об'єдн. «Гуцульщина» (1934–91). У 20 ст. у с. Річка Косів. р-ну у техніці І. працювали родини Кішуків, Тонюків і Шмадюків, які закріпили за осередком визнання локал. школи гуцул. «викладанки». У 2-й пол. 20 ст. І., інтарсії навчали в Косів. училищі приклад. мистецтва (нині інститут прикладного та декоративного мистецтва) В. Гудз, В. Гавриш, М. Федірко, М. Радиш. Найбільша популярність І. припадає на 1950–60-і рр. (використовували в худож. обробленні металу та шкіри). Латунні персні, сережки, лускоріхи, рукоятки ножів, топірці іноді оздоблювали дрібними заглибленими листочками, чарунками, куди втирали яскраві кольор. пасти, лак, згодом пластик. Метод І. шкіри шкірою запропонував В. Чіх у декоруванні коробок, обкладинок. Однак ці техніки не набули поширення. І. соломкою утвердилася в монум.-декор. панно О. Саєнка, а також подарунк. виробів із дерева (плакетки, шкатулки, рамки тощо), які випускали підприємства нар. худож. промислів Вінниччини, Київщини, Одещини та ін. (1980-і рр.). Через втрату ринків збуту техніка І. наприкінці 1980-х рр. зазнала кризи. На поч. 21 ст. трудомістка техніка І. трапляється в поєднанні з різьбленням у небагатьох майстрів гуцул. деревообробництва.

Рекомендована література

1. Будзан А. Ф. Різьба по дереву в західних областях України. К., 1960;
2. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Л., 2002.

М. Є. Станкевич

Бібліографічний опис:

Інкрустація / М. Є. Станкевич // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-12311>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).